

«Білім айнасы» 2022 ж.

**«Білім айнасы» газетінің қосымшасы қыркүйек 2022 ж. №09 (967-журнал)
Приложение к газете «Білім айнасы» сентябрь 2022 г. №09 (967-журнал)**

Қазақстан Республикасы ұстаздарының ашық сабақтар, баяндама, сценарийлер жиынтығы.

Разработки уроков, занятий и внеклассных мероприятий, сценариев, докладов учителей РК.

Қазақстан Республикасының Мәдениет және Ақпарат министрлігі Ақпарат және Мұрағат комитетінде №14080-Г, 30.12.2013 жылы тіркелген.

Поставлен на учет в Министерстве Культуры и Информации Республики Казахстан, и в Комитете информации и Архивов за №14080-Г от 30.12.2013 г.

Аты: «Білім айнасы» республикалық ғылыми-танымдық газеті.

Название: Республиканская научно-познавательная газета "Білім айнасы".

Тілі: қазақша, орысша.

Язык: казахский, русский.

Негізгі тақырыптық бағыты: білім саласына арналған танымдық газет.

Основное тематическое направление: научно-познавательная газета для образовательной сферы.

Таралу аумағы: Қазақстан Республикасы

Территория распространения: Республика Казахстан

Редакция авторлардың пікірімен келісе бермейді. Сөздік, басқа да мәселелер бойынша авторлар өздері жауапты.

Мнение авторов и редакции может не совпадать. Ответственность за опубликованный материал несет сам автор.

Нұр-Сұлтан, 2022 жыл

Мазмұны:
Содержание:

1. Султанова Н.Д., Садырова Ш.Ф. – LEGO-құрастыру және робототехниканы балабақшада енгізудің тиімділігі.....	3
2. Баямирова Г.А. – Кәзіргі заманғы тәрбие құндылықтарының өзекті мәселелері.....	6
3. Измаганбетова С.А. – «Ғажайып сандар мен пішіндер».....	7
4. Баямирова Г.А. – "Қысқы орманға саяхат"	10
5. Сисенова Н.Ж. – Педагогикалық шеберлік тәрбие мен оқыту.....	12
6. Шихиева Б.Т. – Кәзіргі қоғам және мұғалім.....	14
7. Шихиева Б.Т. – «Көбелек және инелік».....	17
8. Омаш Ә.Қ. – «Ахмет Байтұрсынов – ұлттың ұлы ұстазы».....	19
9. Кожаяханова Л.Е., Нурдаулет А.А. - Талғар өлкесіндегі дәрілік өсімдіктердің түрлері және олардың пайдасы.....	20
10. Қалтайбекова Қ.М. - Бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын арттыру.....	23
11. Давлетбаева М.М. - Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін арттыру.....	25
12. Серік Ә.А. - Мұғалім-мектептің жүрегі.....	27

Султанова Нүргүл Дүйсембекқызы
психолог

Атырау қаласы
№34 «Нұрбөбек» бөбекжай-бақшасы

Садырова Шынар Файзоллақызы
әдіскер

LEGO-құрастыру және робототехниканы балабақшада енгізудің тиімділігі

Мектепке дейінгі ұйымның білім беру процесінде LEGO-құрастыру және робототехника негізінде шығармашылық өнімді әрекетті ұйымдастыруға ықпал ететін жағдайлар жасау алғашқы техникалық дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік береді. Заманауи мектепке дейінгі ұйым жағдайында Lego-құрастыру және робототехниканы енгізудің тиімділігі – балаларға заманауи білім беру.

2019 жылдан басталған бақшамыздағы шығармашыл педагогтардың шығармашылық жұмысы 2021 жылдан бастап облыс көлемінде тәжірибелік алаңда. LEGO-құрастыру және робототехниканы меңгерту баланың қоғамдағы әлеуметтену шекарасын кеңейту, танымдық іс-әрекетін жандандыру үшін ғана емес, сонымен қатар инженерлік техникалық мамандықтар туралы бастапқы білімін қалау маңызына ие.

Бақшамызда Lego-құрастыру және робототехниканы енгізу жұмысын жүзеге асыру барысында дамытушы ортасы жасақталып, әлі де толықтырылу үстінде.

Бұл жұмыстан күтілетін нәтиже: бала техникалық құрастыру мен робототехниканы меңгереді, модельдеу мен бағдарламалауды үйренеді, "LEGO DUPLO", "Лего Первые механизмы", "LEGO Education WeDo 2,0" конструкторларымен жұмыс істеуде танымдық-зерттеу және техникалық қызмет ортасында бастама жасап және дербестік танытады, бағдарламаланатын робототехника жиынтықтарымен жұмыс жасай алады.

- бала құрдастарымен және ересектермен белсенді қарым-қатынас жасайды, бірлескен техникалық құрылысқа, робототехникаға, бағдарламалауға қатысады, әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істеу дағдылары бар;

- бала келісуге, басқалардың мүдделері мен сезімдерін ескеруге, сәтсіздіктерге жанашырлық танытуға және басқалардың жетістіктеріне қуануға қабілетті, өз сезімдерін, соның ішінде өзіне деген сенім сезімін барабар көрсетеді, қақтығыстарды шешуге тырысады;

- бала дамыған қиялға ие, ол әртүрлі зерттеу және ғылыми-техникалық қызмет түрлерінде, бағдарламалауда жүзеге асырылады; әзірленген схема бойынша тәрбиешінің көмегімен компьютерде және планшеттерде әртүрлі роботтарға арналған бағдарламаларды іске қосады;

- бала шығармашылық-техникалық ойынның әртүрлі формалары мен түрлеріне ие, конструкторлар мен шағын роботтардың негізгі компоненттерімен таныс; конструктордағы жылжымалы және жылжымайтын қосылыстардың түрлері, робототехникада қолданылатын негізгі ұғымдар шартты және нақты жағдайларды ажыратады, әртүрлі ережелер мен әлеуметтік нормаларға бағынуды біледі;

- бала ауызша сөйлеуді жақсы біледі, техникалық шешімді түсіндіре алады, сөйлеуді өз ойларын, сезімдері мен тілектерін білдіру, шығармашылық, техникалық және ғылыми-зерттеу жағдайында сөйлеу мәлімдемесін құру үшін қолдана алады;

- балада үлкен және ұсақ моторика дамыған, ол робототехникалық конструктормен жұмыс істеу кезінде өзінің қозғалысын бақылай алады және басқара алады;

- бала электротехникамен, робототехникалық модельдерді құрастыруға қажетті құралдармен жұмыс істеу кезінде қауіпсіз мінез-құлық ережелерін сақтай алады;

- бала ересектер мен құрдастарына сұрақтар қояды, себеп-салдар байланыстарына қызығушылық танытады, техникалық тапсырмаларды өз бетінше түсіндіруге тырысады; байқауға, эксперимент жасауға бейім.

Мектеп жасына дейінгі балаларды техникалық құрастыру және робототехника бойынша оқытуды ұйымдастыру формалары топтық және жеке:

- Оқытуды ұйымдастырудың жеке формасы оқытуды даралауға мүмкіндік *береді*.

- Оқытуды ұйымдастырудың топтық формасы (жеке-ұжымдық).

- Жарыс (техникалық құрастыру бойынша түрлі іс-шараларға балалардың практикалық қатысуы).

Жұмыс бағдарламасын іске асырудың қорытындыларын шығару:

- балабақша базасындағы балалар құрылыстарының конкурсы;

- балалар мен ата-аналардың бірлескен жобалау қызметі;

- балалар мен тәрбиешілердің бірлескен жобалық қызметі.

Мектеп жасына дейінгі балаларды техникалық құрастыру және робототехника бойынша оқыту әдістері, әдістері мен құралдары:

1. Ақпараттық-рецептивті (түсіндірме-иллюстрациялық) (танысу, әңгіме, экскурсия, көркем әдебиетті оқу, жұмбақтар, мақал-мәтелдер, әңгімелер, пікірталастар, жағдайды модельдеу, Нұсқаулық, түсіндіру.) дайын ақпаратты ұсыну, түсіндіру, сөзбен, бейнемен, іс-әрекеттермен иллюстрациялау нәтижесінде өз мақсатына жетеді.

2. Репродуктивті немесе қызмет әдістерін көбейтуді ұйымдастыру әдісі. Бұл әдіс жаттығулар жүйесі, ауызша ойнату, типтік мәселелерді шешу арқылы жүзеге асырылады (бағдарламалау, бағдарламаларды құрастыру, модельдерді құрастыру, Дизайн, шығармашылық зерттеулер, олардың модельдерін ұсыну, топтар арасындағы жарыстар, жобалар, ойын жағдай, қарапайым іздеу қызметі (ғимараттармен тәжірибелер), құрылысты ұрып-соғу, жағдайды модельдеу, конкурстар, сергіту сәттері).

3. Проблемалық оқыту әдісі мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық әлеуетін қалыптастырады. Ол проблемалық мәлімдеме арқылы жүзеге асырылады. Тәрбиеші мәселені қояды және оны шешудің дәлелді жолдарын ашады. Шешім логикасының белгілі бір қадамдарын ақылмен болжайды, еріксіз есте сақтау жұмыс істейді.

4. Жартылай іздеу (эвристикалық) әдісі. Тәрбиеші проблеманы қояды, танымдық және практикалық мәселелерді шешудің жекелеген кезеңдерін орындауға тапсырмаларды құрастырады және ұсынады, шешу қадамдарын жоспарлайды, білім алушының қызметін басқарады, аралық проблемалық жағдайларды жасайды. Мектеп жасына дейінгі бала жағдайларды түсінеді, міндеттердің бір бөлігін дербес шешеді, шешім қабылдау кезінде өзін-өзі бақылау мен өзін-өзі бағалауды жүзеге асырады, іс-әрекетті дербес ынталандырады, қызығушылық танытады, бұл еріксіз есте сақтауға, өнімді ойлауға ықпал етеді.

5. Зерттеу әдісі. Педагог білім алушыға шешімді өз бетінше іздеу үшін проблемалық міндеттерді құрастырады және ұсынады, шешімнің барысын бақылауды жүзеге асырады. Мектеп жасына дейінгі бала мәселені қабылдайды немесе оны өздігінен көреді, шешу кезеңдерін жоспарлайды, әр кезеңде зерттеу әдістерін анықтайды, процесті өзі бақылайды,

оның аяқталуын бағалайды. Еріксіз есте сақтау, зерттеу барысын көбейту, іс-әрекетті ынталандыру басым болады.

Сабақтарда құрастырудың негізгі түрлері қолданылады: **үлгі бойынша, модель бойынша, шарттар бойынша, қарапайым сызбалар мен көрнекі схемалар бойынша, ой бойынша, тақырып бойынша:**

Үлгі бойынша құрастыру және бағдарламалау. Имитациялық іс - әрекетке негізделген үлгі бойынша жобалау және бағдарламалау-бұл балалардың шығармашылық сипаттағы тәуелсіз іздеу қызметіне ауысуын қамтамасыз ететін мәселелерді шешуге болатын маңызды оқу кезеңі.

Модель бойынша құрастыру және бағдарламалау. Модель бойынша құрастыру -бұл үлгі бойынша құрастырудың күрделі түрі.

Шарттар бойынша құрастыру және бағдарламалау. Балаларға үлгіні берместен, модель сәйкес келуі керек және әдетте оның практикалық мақсатын көрсететін жағдайлар ғана анықталады. Оқытуды ұйымдастырудың бұл формасы шығармашылық дизайнды дамытуға ықпал етеді.

Қарапайым сызбалар мен көрнекі схемалар бойынша жобалау және бағдарламалау. Нақты объектілердің сыртқы және жеке функционалдық ерекшеліктері құрылыс материалының бөлшектерінен қалпына келтірілетін іс-әрекеттің модельдеу сипаты визуалды модельдеудің ішкі формаларын дамытуға мүмкіндік береді. Осындай оқытудың нәтижесінде балаларда ойлау және танымдық қабілеттер қалыптасады.

Дизайн бойынша жобалау және бағдарламалау. Бұл форма балаларға дизайн жасауды үйретудің құралы емес, ол сізге бұрын алған білім мен дағдыларды өз бетінше және шығармашылықпен пайдалануға мүмкіндік береді.

Тақырып бойынша құрастыру және бағдарламалау. Ұйымның негізгі мақсаты - берілген тақырып бойынша модель құру-білім мен дағдыларды жаңарту және бекіту, сонымен қатар балаларды жаңа тақырыпқа ауыстыру.

Педагогтар балалармен арнайы жасақталған кабинетте жоспарлы жұмыс жүргізуде. Бірнеше жылдық тәжірибемізде жетістікке де жетіп келеміз: педагогтардың іс-тәжірибелері ұқаралық аппарат құралдарына, қалалық педагогикалық оқу байқауына және облыстық ғылыми-конференция жинағына енді. Сонымен қатар, осы жылдың ақпан айында қалалық семинар арқылы тәжірибеміз таратылып, мамыр айында облыстық эксперимент алаңы қорытындыланып, арнайы авторлық бағдарлама жасақталу жоспарлануда.

Мектепке дейінгі білім беру процесіне робототехника мен LEGO конструкторларын пайдалана отырып заманауи білім беру технологияларын енгізу болашақ инженерлерді балабақшадан тәрбиелеуге, ғылыми-техникалық шығармашылық саласында қабілеті бар балаларды анықтауға және олардың одан әрі дамуына жағдай жасауға ықпал ететініне сенімдіміз.

Баямирова Гульзайда Абилайевна
№34 «Нұрбөбек» бөбекжай-бақшасы
Ересек топ тәрбиешісі

Кәзіргі заманғы тәрбие құндылықтарының өзекті мәселелері *эссе*

Бүгінгі қоғам алдында тұрған ең жауапты міндет – тәуелсіз мемлекетіміздің уығы боп қадалатын қоғам мүшелерін, яғни жас ұрпақты адамгершілік қасиетке тәрбиелеу, тиянақты білім беру. Адам бойында адамгершілік құндылықтар болмаса, олардың орнын ешқандай терең білім толтыра алмайтынын өмірдің өзі дәлелдеуде. Балалар мен жастар тәрбиесінің болашағы – оларды адамгершілік – рухани жағынан нағыз адам етіп қалыптастыру керек. Сонда ғана нағыз толыққанды тұлғаға айналады. Тәрбиедегі басты мәселе – балалардың тұлға аралық қатынасын дәріптеу, өз құрбы – құрдастарымен, отбасы мүшелерімен қарым – қатынасын жасай білу, ол үшін өзге адамдарды түсінуге, қабылдауға, әр адамның даралық ерекшелігін жасына, ұлтына қарамастан саналы түсіне білуі, өзіне сын көзбен қарап, өзінің көңіл – күйін, атқарған іс - әрекетінің есебін түсініп, істеген ісінің нәтижесіне өзіндік баға бере алғанда оның болашағы биікте болары сөзсіз. Бүгінгі бала тек мұғалім берген білімді игеріп қана қоймай, оны әрі қарай өзінің белсенді, нысаналы, зерделі, дарындылық іс - әрекетімен сабақтастыра білгенде болашағы кемел болары сөзсіз.

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан Республикасының болашағы қоғамның идеялық бірлігінде» деген еңбегінде «Біз құрып жатқан қоғамның ең жоғарғы құндылығы – адам, бүкіл өзгерістердің бәрі сол үшін, соның игілігі үшін жасалып жатыр» деп атап көрсетілген.

Рухани – адамгершілік тәрбиесіндегі басты нысана – баланы құрметтеу, оның рух иесі, бойында жаратқанның ұлы қуаты бар – тіршілік иесі екенін және дүние, әлемнің біртұтастығын саналы түсініп, оған бой ұсынса оның болашағы биік болары даусыз. Балаға қоғамда ұлттық тәрбие беру керек. Олай дейтініміз ұлттық құндылық адамды тәрбиелеудегі ең негізгі құрал болып саналады. Сондықтанда болар бабаларымыз: Балаңды өз тәрбиеңмен тәрбиелеме, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле, - сонда ғана оның болашағы биік деген.

Ұрпақ жалғастығымен адамзат баласы мың жылдар жасап келеді, сәт сайын өзгеріп, өрлей дамыған саналы тірлік жалғасуда. Адамзат еншісіне ғана тиісті сол тірлік дамуының бағбаншысы – тәрбие. Тәрбие дегеніміз – аға буынның кейінгі ұрпаққа мирас етіп табыстар озық тәжірибесі, үлгі - өнегесі, әдет – ғұрып, рухани байлығы болса, халық педагогикасы – қазақ халқының сан ғасырдан бері атадан балаға қалдырған өлмес мұра.

Қоғамымыздағы кездесетін кейбір келеңсіз жағдайларға: тілден, діннен, арбау мен алдау, кісі өлтіру мен ұрлық, әділетсіздік пен қайырымсыздық, нашақорлық атаулыға тосқауыл болатын жол табу қажеттігі туындайды. Оның тиімді жолы – халық педагогикасына сүйенген ұлттық тәрбиенің болашағы зор.

Ұрпақ тәрбиесі – бұл болашақ тірегі. «Адамзат ұрпағымен мың жасайды», - дегендей ұрпақ тәрбиесі – қай кезде де халықтың мәселе болған. Бүгінде, мектеп оқушыларының түрлі тәртіпсіздікке жол бермеуде, үлкен мен кішінің жарасты сыйластығын қалыптастыруда, ағайын – туыстардың ауызбіршілігін орнықтыруда әкелердің ықпалы ыдырап, үлкендердің тыйым салмауы олардың тәрбиесіне балта шабуға. Өзімнің сараптауым бойынша,

бұрындары әкелер ұлдарын қастарына ертіп ел аралайды екен. Онда барған үйлерінің ылғи көрегенді шаңырақ, ақылгөйі бар ақылдарды көрсетеді екен. Мұндағы негізгі мәселе: балаға өзге шаңырықтағы ұлағатты істерді көрсету болған екен. Ал, қазір ше?! Әкелер емес... Шешелер сөйлейтін заман болды. Халқымыздың болашағы – ұрпақ тәрбиесінде екендігін кейбір шешелер біле ме екен?! Тәрбие жетілген сайын, халық соғұрлым бақытты болатындығын адамзат тарихи дәлелдеген. «Тәрбие – халықтың ғасырлар бойы жинақтап, іріктеп алған озық тәрбиесі мен ізгі қасиеттерін жас ұрпақтың бойына сіңіру, дүние танымын, өмірге деген көзқарасын және соған сай мінез – құлқын қалыптастыру», - делінген тәлім – тәрбие тұжырымдамасында. Тәрбиенің ең маңызды түрінің бірі – ең алдымен өз халқын, өз Отанның сүйюден басталуы да ерекше.

Менің түсінігім бойынша – мұғалім мамандығы жасандылықты қаламайды, уақыт талабынан қалыс қалуға төзбейді. Балалар біздің болашағымыз. Ертеңіміз, болашағымыз өсіп келуде. Бізден жаңа қоғам ғана жасалып келе жатқан жоқ, жаңа адамда жасалып келеді. Ұстаз шәкіртін түсіне білу керек. Сену керек. Дос болу керек. Ұстаз болу – қиын, бірақ ардақты іс – шәкірт пен ұстаз арасында достық сезімнің берік болуы қажет. Бала жүрегіне жол таба білмеген мұғалім кейде оны өзіне қарсы қойып алады, бала ерегіскіш келеді.

Бала тәрбиесі – үлкен өнер. Әр балаға, әр түрлі тәсіл керек. Біреуіне ақыл айтсаң да жетеді, біреуіне ақыл жүрмейді, мінез – құлқына қарай басқа амал табу керек. Бала жүрегі кішкентай ғана күй сандық, ол кілтін тапсаң ғана ашылады. Мұғалімдердің қолында әр кез сол кілт жүру керек.

Қорыта келіп, өмірін осы қызметке арнаған адамды, өз өнерін, бойындағы барлық қасиеттерін дарытқысы келетін адамды нағыз ұстаз деп атауға болады. Олай дейтінім болашаққа ізгілік нұрын себушілер – олар. «Жаңа адамды тек жаңашыл ұстаз ғана тәрбиелей алады». Өнегелі адамды тек өнегелі ұстаз ған тәрбиелей алады. Сонда ғана, жастар болашағының шоқтығы биік болмақ. Сол ұлы тәрбиелі жолда шаршамайық, ізгілік нұрын себуші, жол нұсқаушы ұлағатты ұстаздар. Менің түсінігім бойынша – мұғалім мамандығы жасандылықты қаламайды, уақыт талабынан қалыс қалуға төзбейді.

Измаганбетова С.А

№34 «Нұрбөбек» бөбекжай - бақшасы
тәрбиеші

«Ғажайып сандар мен пішіндер»

Білім беру саласы: Таным

Білім беру бөлімі: Математика негіздері.

Тақырыбы: «Ғажайып сандар мен пішіндер»

Мақсаты: Санау және геометриялық пішіндер туралы танып білу.

1-ден - 5 дейінгі сандарды реттік санау, тура және кері санауды жетілдіру.

5 - санының құрамын кеңейтіп таныстыру! Геометриялық пішіндерді, кеңістікті бағдарлау бойынша баланың ой өрісін дамыту. Баланың зейінін ақыл ойын белсенділігін артыру. Тез ойлауға, құлшылығын ояту, алғырлық пен тапқырлыққа тәрбиелеу.

Әдіс- тәсілі: Түсіндіру, көрсету, сұрақ жауап, кері байланыс, дидактикалық ойындар.

Амандасу сәті (баланың көңіл-күйін білдіреді.)

Шаттық шеңбері: Қандаймыз қандаймыз.

Шұғылалы таңдаймыз,

Күлімдеген кундейміз,

Еш уайымды білмейміз.

Ғайжайып сәт (қоян әуенмен қонаққа келеді.)

Тәрбиеші: Балалар бізге қонаққа кім келді?

Қоян: Сәлеметсіңдер ме, балалар!

Балалар: Сәлеметсіз бе!

Қоян: Бұл жер « Ғажайып сандар мен пішіндер әлемі ме?»

Тәрбиеші: Иә, Қоян дұрыс таптыңыз?

«Ғажайып сандар мен пішіндер әлеміне» қош келдіңіз!

Қоян: Балалар мен сендерге өзім мен бірге ала келген тапсырмаларым бар. Осы тапсырмаларымды дұрыс орындасаңдар әдемі шарларымды сыйға беретін боламын.(шарлардың түсін көрсету арқылы және сұрақтар қою.)

Тәрбиеші:

Қызыл түсті шар. Балалар жылдың неше мезгілі бар?

Жылдың төрт мезгілі бар!

Жасыл түсті шар. Қазір жылдың қай мезгілі?

Қазір жылдың көктем мезгілі!

Сары түсті шар. Көктем мезгілінде неше ай бар?

Көктем мезгілінде үш ай бар?

Көк түсті шар: Қандай айлар бар екен?

Наурыз, Сәуір, Мамыр!

Жасыл түсті шар: Көктем мезгілінде ауа-райы қандай болады?

Күн жылынады, құстар жылы жақтан ұшып келеді, айнала жасыл желекке бөленеді.

Қоян: Балалар сіздер маған тура санау мен кері санауды үйретесіздерме?

Тәрбиеші: Қоян сен еш уайымдама?

Ендіше балалар қоян мен бірге, көгілдір экранға назар аударамыз!

Тәрбиеші: Балалар бәріміз бірге 1 ден -5 ке дейінгі тура және кері санауды қайталайықшы.

Тәрбиеші: Балалар шаршаған болармыз ендеше орнымыздан тұрып бойымызды сергітіп алайық.

Сергіту жаттығу: Баланың ұсақ қол маторикасын дамыту бағыты.

Кел санамақ санайық,

Саусақтарды даралап,

Бас бармағым алғашқы.

Балан үйрек жалғасы,

Орган терек кезекші.

Шылдыр шүмек көмекші,

Шынашағым балапан,

Бәріне ортақ алақан.

Тәрбиеші: Ал балалар орнымызға жайғасайық, қараңыздаршы балалар бұл не?

Балалар: Ақ парак!

Тәрбиеші: Яғни бұл жай парак емес, бұл ғажайып ақ парак!

Тәрбиеші: Ақ парактан не байқадыңыздар?

Балалар: Пішіндер!

Тәрбиеші: Бұл қандай пішін?

Балалар: Бұл шаршы!

Тәрбиеші: Балалар шаршыда неше бұрыш бар?

Балалар: Бұл шаршыда төрт бұрыш бар!

Тәрбиеші: Шаршының түсі қандай?

Балалар: Шаршының түсі көк?

Тәрбиеші: Ал бұл қандай пішін?

Балалар: Бұл үшбұрыш!

Тәрбиеші: Үшбұрышта неше бұрыш бар?

Балалар: Үшбұрышта үш бұрыш бар!

Тәрбиеші: Үш бұрыштың түсі қандай?

Балалар: Үш бұрыштың түсі сары!

Тәрбиеші: Ал бұл қандай пішін?

Балалар: Бұл шеңбер?

Тәрбиеші: Шеңберде бұрыш барма?

Балалар: Жок? Өткені шеңберде бұрыш болмайды!

Тәрбиеші: Шеңбердің түсі қандай?

Балалар: Шеңбердің түсі қызыл!

Тәрбиеші: Балалар бұның бәрін не деп атаймыз?

Балалар: Геометриялық пішіндер.

Ендеше пішіндерге назар аударамыз! (слайд)

Балаларды сурет арқылы топқа бөлу.

1-топ Үшбұрыштың суреті

2-топ Төрт бұрыштың суреті

Дидактикалық ойындар:

1-топ Геометриялық пішіндер

Мақсаты: Геометриялық пішіндерден ғимарат құрастырамыз.

2-топ Сандарды ажыратып табу.

Мақсаты: Шатасқан сандарды, реттік бойынша орналастырамыз.

Қоян: Балалар мен сіздерден санау мен пішіндерді үйреніп алдым.

Сіздер ақылды білімді бүлдіршіндер екенсіздер!

Ендіше сау болыңыздар!

Тәрбиеші: Қорытынды.

Бүгінгі ұйымдастырылған оқу қызметімізде, яғни 1ден-5ке дейінгі тура санау мен кері санауды үйрендік, жәнеде геометриялық пішіндермен таныстық.

Жарайсыңдар балалар, өте тамаша!

Баямирова Гульзайда Абилайевна
№34 «Нұрбөбек» бөбекжай-бақшасы
Ересек топ тәрбиешісі

"Қысқы орманға саяхат"

Білім беру саласы: "Денсаулық".

Ұйымдастырылған оқу қызметі: Дене шынықтыру.

Мақсаты:

Балаларға ойын барысында өз қабілетін көрсетуге мүмкіндік беру. Қыс, қысқы орман және ормандағы аңдар жайында білімдерін байыту.

тәрбиелілік: Бір-біріне көмек беру сезімдерін тәрбиелеу. Қызығушылық белсенділігін ояту.

дамытушылық: Музыка ырғағын сезінуін, мәтін мазмұнына сай қимылдауын, шапшаңдықты, тепе-теңдікті, кеңістікті бағдарлай алуын қалыптастыру.

Құрал-жабдық: қарлар, әр балаға қар, тунель, кедергі, кегль

Балалар саппен залға кіреді.

- Балалар, бүгінгі оқу қызметіміз ерекше болғалы тұр. Себебі бізге қонақтар келіп отыр.

- Алдымен қонақтармен амандасып алайық.

- Сәлеметсізбе.

- Балалар, қазір қай мезгіл?

- қыс.

- Сендерге қыс ұнай ма?

- Иә.

Түрлі-жүріс түрлерін жүргізу.

Біз қандаймыз қандаймыз,

Шұғылалы таңдаймыз.

Денемізді сергітіп,

Жаттығуды бастаймыз.

Бір -бірінің артынан жүру. Тізені көтеріп жүру.

Өкшемен жүру,

Аяқ ұшымен жүру.

«Аю жүрісі» аяқтың сыртқы жағымен.

«Қоян сияқты секіру» екі аяқты қосып бірге секіру.

Баяу жүгіріс. Тізені жоғары көтеріп жүру. Тез жүгіру

Жүгіріп келе жатып тоқтап қалып, кері бағытқа жүру.

Демдерін басу

Тыныс алу жаттығуы: Шар үрлейміз

- Қыс мезгілі несімен ұнайды?

- қармен ойнаймыз.

- Ендеше балалар денемізді қыздырып «қармен» жаттығу жасайық

Жалпы жетілдіруші жаттығу "Қарлар".

1. Қарды төмен ұстап, үлкен шеңберде түзу тұру. 1-қарды жоғары көтеріп, оң аяқпен шеңберді кішірейту. 2-бастапқы қалып, 3-қарды жоғары көтеріп, сол аяқпен шеңберді кішірейту, 4- б. қ. оралу.

2. Б.қ. 1-қарларды жоғары көтеру. 2-тізені бүге отырып, қар еденде, 3-қарларды жоғары көтеру, 4-б.қ.

3. Аяқ алшақ, қарлар қолмен төменде. 1-қарлардыды бастан жоғары көтеру, 2, 3- аяқтан-аяққа тербелу, 4-б.қ.

4. Қарды арқаға жасырып, түзу тұру. Кезекпен жанынан жоғары көтеру.

5. Қарды жоғары көтеріп, аяқтың ұшымен орнында айналып, қарды еденге қою,қос аяқтап секіру.

- "Қысқы орманға саяхат" барайық

- Орманда қар көп, орманға барғыларың келе ме?

- Иә.

- Жарайсыңдар, балалар !

- Алдымен кедергілерден аттап өтуміз керек .

- Қос аяқтап секіріп кедергіден өтеміз.

- Алдымызда үнгір бар екен, еңбектеп өтеміз.

- ирек жолдармен жүреміз.

- таңы үнгірден еңбектеп өтеміз.

- Балалар орманға келдік.

- Орманнан жабайы аңдардың дыбысы естіледі,

- балалар, анау тұрған аюдың апаны ғой.

- Аюды оятайық

Аю: р-р-р.

Мені ұйқымнан оятып, шулап жатқан кімдер екен?

(Ұйқыға жатады)

Ойын "Аюды оятайық"

Жүру барысы: Балалар шеңбер бойымен тұрады

- Балалар, аяғымызбен тарсылдатайық, аюды ұйқысынан оятайық.

Аю оянады да, балаларды қуады(ойын 2-3 рет қайталанады).

- Ой, балалар, қараңдар!

Жауып жатыр ұлпа қар.

Ауада айналып қалықтап,

Жерге түседі ақырындап.

(қағаз қарларды лақтыру)

Тынысты реттеу ойын жаттығуы "Ұлпа қарлар" (жерге түскен қағаз қарларды үрлеп ұшырады)

- Балалар, аю қыста қатты ұйқыға кетеді. Ал біз оны оятып жібердік. Аюдың қатты ұйқыға кетуіне көмектесейік. Ол үшін жатып дем алайық.

Қортынды:

- Балалар, орманда болған ұнады ма?

- иә.

- Орманда кіммен кездестік?

- аюмен

- Жарайсыңдар, балалар, орманда қызық болды, бірақ үйге қайтуымыз керек

- Ашық оқу қызметіміз аяқталды. Қонақтармен қоштасайық.

Күтілетін нәтиже:

Орындайды: қимыл-қозғалыс жаттығуларын.

Түсінеді: жаттығулардың маңызын.

Қолданады: қимыл-қозғалыс кезінде шапшаңдық пен мұқияттылықты.

Сисенова Назымгул Жумагазинқызы
№34 «Нұрбөбек» бөбекжай-бақшасы
Ортаңғы топ тәрбиешісі

Педагогикалық шеберлік тәрбие мен оқыту *Эссе*

Педагогикалық шеберлік.

Педагогикалық шеберлік үнемі жетіліп отыруды қажет ететін балаларды оқыту мен тәрбиелеу өнері. Ол өнерге балаларды сүйетін және өз қалауымен жұмыс істейтін әр педагогтің қолы жетуі мүмкін. Педагог — өз ісінің шебері, жоғары мәдениетті, өз пәнін терең меңгерген, ғылым мен өнердің тиісті салаларынан хабардар, жалпы, әсіресе балалар психологиясының мәселелеріне қанық, оқыту мен тәрбиенің әдістемесін жетік игерген маман.

Педагогикалық шеберлік негізі неде?

Заман ағысына сай біліммен қаруланған ой-өрісі жоғары, зерделі, жан-жақты дамыған маман — уақыт талабы. Кеше ғана көк туын желбіретіп шаңырақ көтерген егемен елімізді өркениетке жетелейтін білім бастауында мектеп, ал сол мектепте жас ұрпақ бойына білім негізінің мәңгілік іргетасын қалаушы- ұстаз тұрады. «Мұғалімдер- қоғамның ең білімді, ең отаншыл, білгілеріңіз келсе, ең «сынампаз» бөлігі болып табылады», — деп Елбасы Н. Ә. Назарбаев бекер айтпаса керек. Сондықтан да бүгінгі таңда тәуелсіз елімізге білікті маман, өз ісінің шебері қажет. Ал педагогикалық шеберліктің негізі неде?

Шебер педагог білімді, тәжірибесі мол, жан-жақты бола отырып, оқушыларды жеке тұлға етіп қалыптастыру мақсатында білім мен тәрбиені ұштастыра алуы қажет. Әр оқушының дарындылығын айқындау, олардың дамуына қолайлы жағдайлар жасау, мектеп, жанұя, мұғалімнің ролін анықтау, студенттер мен мұғалімдер ұжымын қалыптастыру — педагогикалық шеберлікті жетілдіруге негізделеді деп есептейміз.

«Тәуелсіз елге — білікті маман» демекші, педагогикалық шеберліктің негізі, өткен пікірімізде айтып кеткеніміздей, білім мен тәрбиені ұштастырумен қатар – педагогтардың жаңа технологияны меңгере білуінде және оны өз тәжірибесінде қолдана алуында. Педагогикалық көзқарас бойынша, «технология» ұғымы – дәстүрлі оқыту әдістерінен басқа, ерекше үлгіде ұйымдастырылған «педагогикалық өндіріс» деген пікір өз уақытында педагог-ғалымдар тарапынан сынға алынғаны белгілі. Осы сыннан соң бірте-бірте «педагогикалық технологияны» оқыту үрдісінің құрамдас бөлігі ретінде сипаттап, оны дидактикалық үрдістер мен оқыту құралдарымен жабдықтауда жаңа ақпараттық технологияға негіздеу туралы мәселе қозғалады.

Педагогикалық шеберліктің тағы бір көрінісі – мұғалімнің шығармашылық іс-әрекеті, яғни оның тұлға ретінде жеке-даралығы және адамның индивид ретіндегі кейбір ерекшеліктерінің өзгеріске ұшырауы. Осыдан шығарар қорытындымыз: әрбір педагог мұғалім мамандығын таңдап алған соң, ол жауапкершілігін бірге ала жүруі керек. Ұстаз өз пәнін ғана емес, дүние сырын, қоғамдағы өзгерістерді, адам мінездерін, өнердің қуат әсерін білетін жан болуы қажет.

Біздің ойымызша, инновациялық технологиялар оқытуды ізгілендіру, яғни оқу құралдарын оқушылардың өздігінен танымдық іс-әрекетінде пайдалануға көмектеседі. Оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін пайдаланудың шарттарының өзі мұғалімнің әрдайым ізденісте, өздігінен білім алудың жағдайын туғызады. Ол педагогикалық шарттарға: инновациялық ізденіс қажеттілігі; инновациялық әдіс-тәсілдер жайлы білім; инновациялық әдіс-тәсілдерінің тиімді жолдарын қарастыру; инновациялық әдістерді меңгеру; инновациялық әдіс-тәсілдерді пайдалану және білім беруді ұйымдастыру формалары; инновациялық әдіс-тәсілдерінің нәтижесінің болуы; инновациялық әдіс-тәсілдердің озық тәжірибелерін бекіту жатады. Инновациялық іс-әрекетті басшылыққа ала отырып, педагогикалық шеберліктің басқа құрауыштарының маңыздылығын жоққа шығармаймыз.

Адам қажырлы еңбегімен табиғатты өзгертсе мұғалім жалпы жасампаз еңбегімен жаңа адамды қалыптастырып, дамытып, жетілдіріп өмірге дайындайды. Оқушыларын тек біліммен қаруландырып қана қоймай, назарын, білгендерін жадында сақтауға, қабілетін, ойлауын, тіл шеберлігін ұштауға, дүниеге деген құштарлығын, өмірге деген көзқарасын дұрыс қалыптастырып, ықыласын, сенімін, төзімділігін, іскерлігін, ізденімпаздығын тағы басқадай танымдық қасиеттерін жетілдіріп, адамгершілігі мол азамат етіп тәрбиелеуді өзінің өмірлік мақсаты, ізгілік мұраты деп санайды.

«Талант» деген сөзді әркім әр түрлі ұғынуы мүмкін. Талант көбіне, ақын – жазушыларда, әртістерде, өнер адамдарда кездеседі. Ал, «мұғалім болу – талант па, ол әркімнің қолынан келе бермей ме?» — деген сұрақ туады. Ұстаздың барлығы талант болып тумайды. Егер кез келген мұғалім ынта – ықылас қойып, табандылық танытатын болса, өз бетімен көп еңбектенсе, идеялық жағынан сенімді, саяси жағынан есейген азамат болса, өз пәнін жақсы білсе, оқытудың әдістемесін меңгеріп, бала психологиясын жете білсе, педагогикалық техниканы қалыптастыра алса, педагогикалық шеберлікке жету қасиеттеріне ие бола отырып, педагогикалық кәсіпті меңгерсе, педагогикалық әдепті бойына сіңірсе, онда талантты, шебер ұстаз бола алады.

Педагогикалық шеберлік – ұстаздық талантпен тығыз байланысты. К.Д.Ушинский: «Педагогика теориясын қаншама жетік білгенмен, педагогикалық әдептің қыр – сырын меңгермейінше бұған оның оның қолы жетпейтіндігін», — айтады. Педагогикалық шеберлік – тек қана мұғалімнің жалпы, жан – жақты және әдістемелік сауаттылығы ғана емес, ол – әр сөзді оқушыларға жеткізе білу, олардың толық қабыл алуы. Ұстаздық шеберлік: 1) мұғалімнің өмірге көзқарасы, оның идеялық нанымды, моральды

бойына сіңірген адам екендігі; 2) пәнді жетік білген, ойын толық жеткізетін және оқушылардың бойында әдеп, әдет, дағды сияқты моральдық нормаларды сіңіре білгендігі; 3) оқыту мен тәрбиелеудің әдіс – тәсілдерін меңгерген, білгенін қызықты да, тартымды өткізе алатын, педагогикалық әдеп пен талантын ұштастырған адам ғана шеберлікке ие болады. Педагогикалық шеберлікте педагогикалық техника деп аталатын мәселеге мән беріледі. Мұғалім әр сөзін дұрыс сөйлеп, нық айтуы тиіс, оның жүріс – тұрысы, қозғалысы, отырып – тұруы оқушыларға ерсі болмайтындай дәрежеде болуы керек.

Педагогикалық шеберліктің негізі – балалардың өз еркімен дамуына жол ашу, оқу – тәрбие процесінде оқушылармен педагогикалық ынтымақтастықтар жұмыс атқарудың формаларын, әдістерін дамыту, шәкіртке деген қамқорлық пен сүйіспеншілікті арттыру педагогикалық шеберліктерінің басты сипаты болып табылады.

Шихиева Бибигуль Тулеуовна
№13 «Балапан» бөбекжай-бақшасы
кіші топ тәрбиешісі

Кәзіргі қоғам және мұғалім

Эссе

«Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат, өйткені мұғалім – мектептің жүрегі» - деп Ыбырай Алтынсарин атамыз бекер айтпаса керек.

Жалпы мұғалім деген бір сөздің ішінде қаншама педагогикалық ұғым бар.

Мұғалім деген кім? Алдымен осы сұрақтың жауабын тағы да бір айқындап бағайық. Мұғалімге тән ең бірінші қасиет – баланы құрметтеу, сыйлау, ерекше сезіммен жақсы көру және оның жан дүниесін түсіне білу. Бұл мұғалімнің терең дүниетанымы мен үлкен жүрегінің кішіпейілділігінен келіп шығады. Әркімнің қолынан келе бермейтін, ерекше талантты қажет ететін, бай қиялды адамға тән қасиет. Алдына қандай іс түссе де оны жеңу жолдарын іздестіре білетін, қиындықты мойымай жеңіп шығатын адал мамандық иесі. Мұғалім – баланың екінші ата-анасы, болашаққа айқын жол сілтер ақылшысы. Оның мейірімге толы жүрегі шәкірт бойындағы талай ағаттықты кешіре біледі. Оның бойындағы білім мен ақыл, ойының қуаты талай тентекті жуасытып, небір еркені сабасына түсіреді, тәртіпке баулып, есейтіп, ержеткізеді. Сондықтан әрбір шәкірт өзіне үлгі-өнеге болған сүйікті мұғалімін ұстазым деп атайды. Осы тұста Абайдың: Ақырын жүріп, анық бас, Еңбегің кетпес далаға. Ұстаздық еткен жалықпас, Үйретуден балаға, - деген өлең жолдары еріксіз ойға оралады. Егер әр шәкірт өмірде бір кірпіш болып қаланып, ұстаздан шәкірт озып жатса, төккен тер мен адал еңбектің ақталғаны емес пе?!

Бүгінгі қоғамдағы мұғалімнің рөлі-шәкіртіне ғылым негіздерінен мәлімет беріп қана қоймай, оны дүниежүзілік білім, ақпарат, экономика кеңістігіне шығуға, яғни қатаң бәсеке жағдайында өмір сүруге тәрбиелеуі керек. Қазіргі ақпаратты көздер мен техниканың дамыған заманында оқушыға берілетін білім де сол техникалармен байланысты болу керек деген ойдамын.

Ұлы ағылшын ағартушысы Уильям Уорд: Жай мұғалім хабарлайды, Жақсы мұғалім түсіндіреді, Керемет мұғалім көрсетеді, Ұлы мұғалім шабыттандырады,- дейді. Ендеше білім алуға құштар жанды шабыттандыру нағыз ұстаздың, ұлы ұстаздың ғана қолынан келетін іс. Өйткені қазіргі жас буын – еліміздің келер күнгі келбеті, болашағы.

Жалпы бүгінгі қоғамдағы мұғалімнің ерекшеліктеріне тоқтала кетсем:

Қазіргі заман мұғалімі қоғамдық дамудың деңгейінен көрінетін, оның әлуметтік парызына жауап беруді көздейтін, жаңалыққа сирек, өз ісіне гуманистік сезіммен қарайтын, педагогикалық күрделі үрдістердің барысын идеялық – адамгершілік тұрғысынан шеше алатын, жаңаша ойлау дағдысын меңгерген, балалардың талапкерлілігі мен қабілетін өздігінен еркінен дамуын ұйымдастыра алатын, және ата – аналармен педагогикалық ынтымақтастықты орнатуға бейімі бар әр шығармашылықпен еңбек ете алатын маман болуға тиіс. Ол шәкірт жүрегіне жол табарлық пәнін қызықтырарлық жол іздейді, өз білімін жетілдіреді, жаңа технология пайдаланады. Өйткені шәкірттен терең білімділікті, ұстамдылықты, еңбекқорлықты, мәдениеттілікті талап ету үшін мұғалімнің өзі сол қасиеттердің үлгісі боларлық дәрежеде болуы тиіс. Сөйтіп, өмір талабының артта қалмаған, үнемі шығармашылық іздену үстіндегі ұстаз ғана шәкірттердің сеніміне ие болып, сый – құрметіне бөленбек.

Сонымен мұғалім өткен тәжірибесін жаңа мен ұштастыра алатын кәсіби қызығушылығы жоғары танымы биік, бастаған ісінің нәтижесін көре алатын, ғылыми зерттеу жұмыстарын таңдай білетін, педагогикалық үрдістің заңдылықтарымен етене таныс, оқытудың әдістемелік жаңалықтарынан хабардар, оқыту үрдісін ізденімпаздықпен арттыратын өз ісінің шебері болуы керек.

Бүкіл әлемдік білім беру кеңістігіне ұмтылыстар, қоғам дамуындағы қалыптасып отырған жаңа жағдайлар, тыңнан туындаған мәселелер, өзгеріп жатқан өмірге бейімделу қажеттігі туындап отыр. Осыған мемлекетімізде білім беру мен жас ұрпақты тәрбиелеуге ерекше көңіл бөлінуде. Соның бір дәлелі — “Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасының жобасы” жариялануы болса, Президентіміз Н.Ә.Назарбаевтың “Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жаңару жолында” атты Қазақстан халқына Жолдауында да білім беруге үлкен мән беріліп отыр.

Мұғалім бүгінгі қоғамда «қозғалтқыш», үдеткіш рөлін атқарады.

Себебі: жас ұрпақтың тәрбиесіне, жаңа және озық технологиялардың дамуына, қоғамның прогрессивті дамып, қалыптасуына үлкен үлес қосуда. Бұл өте ұзақ әрі күрделі процесс. Осы аталған ұзақ процесске мұғалім елеулі үлесін тигізеді.

Сондықтан, бұл жерде мұғалімнің рөлі жинақтауға ғана емес, ол жинақталған құнды тәжірибені әрі өрбітуші тетігінің негізгі буыны болып табылады..

Мұғалімнің әлеуметтік рөлінің тағы бірі ол, содан кейін жасаған қоғамдық қатынастарды, қарым-қатынас және мінез-құлық тәжірибесін, қоғамның мәдениетін бағалау, сарапшы ретінде әрекет болып табылады.

Ғасырлар бойы қалыптасқан рухани құндылықтарымызды, байлығымызды түгендеу, игеру, жас ұрпақ бойына игі қасиеттерді сіңіру-бүгінгі ұстаздардың басты борышы.

Жаңа ғасырға аяқ басқанда ана тіліміз бен төл әдебиетімізді одан әрі дамыту- қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің қасиетті парызы болып қала береді. Бұндай қадірлі іс бағымызға бұйырған екен, оныабыроймен атқару –біздің ең басты борышымыз. Өйткені, тіл – халықтың асыл мұрасы, сарқылмас байлығы десек, әдебиет көркем шежіресі, тарихы. Сондықтан тіл мен әдебиетті оқытудың мектептердегі алатын орны ерекше.

Ең бастысы ұстаз адами қасиеті мол, басқаға қайырын тигізуден шаршамайтын, шалдықпайтын өмірінің әр шақтарын қиып, ұрпағының ертеңіне жол ашатын, шуағы мол

шапағат иесі. Ұлағатты шайыры, адам жанының адал бағбаны болған жөн. Ұстаз бойындағы білім мен мінез үйлесімділік тауып, шәкіртке деген ұлы махаббатпен тоғысып жатса, әрбір шәкіртіне жеке тұлға деп қарап, адал жүрегін ұсынса, өз ісін жан тәнімен сүйіп істесе, нағыз ұстаз болмақ.

Жаңа ғасыр мұғалімнің бойында мынандай қасиеттер болуы керек: сергектік, байқағыштық, сезімталдық, сенім, әділдік, байсалдылық, ұстамдылық, сабыр сақтау, ілтипаттылық.

Интеграция мен ғаламдастыру қатар жүріп келе жатқан бүгінгі таңда мектептегі жеткіншектердің білім берудің сапасы мен деңгейін жан – жақты көтеру жаңаша ойлайтын, оқыту мен тәрбиенің жаңа технологиясын күнделікті жұмысында қолдана білетін ұстаздардың ғана жұмысы жемісті болмақ.

Жаңа ғасыр мұғалімдері талапқа сай болып, сапалы әрі сан алуан салиқалы тәрбиелік – білімділік қызметтерді ойдағыдай атқара білгенде ғана ұстаздық мақсатына жетеді.

Ұстаз болу, шәкірт тәрбиелеу – ұлы міндет. Бала тәрбиесіндегі ата – анадан кейінгі жауапты адам мұғалім. Қоғамға пайдалы жеке тұлғаларды әкелу ұстазға, мұғалімге байланысты. Оқушының мектеп қабырғасынан әрі білім, әрі тәрбие алып шығуы да мұғалімнің еңбегі, қайраткерлік қызметі.

Енді осыған сәйкес ХХІ ғасыр мұғаліміне қойылатын талаптарға тоқтала кетейік:

Біріншіден, мұғалім жеке көзқарасы бар және соны қорғай білетін жігерлі тұлға және маман мұғалім болуы қажет. Зерттеушілік, ойшылдық қасиеті бар мұғалім жалтақ болмайды. Өз ісін жетік біліп табанды жүргізетін мұғалім ғана түпкі нәтижеге қол жеткізе алады. Ондай мұғалім әрбір күніне есеп беріп отырады, азаматтық ар – ожданын үнемі қорғай алады.

Екіншіден, педагогтік, психологиялық білімін жетілдіріп үйренумен қатар, сол білімін күнделікті ісінде шебер пайдалана білетін болуы керек. Дүние жүзінде ғаламдану үрдісі жүріп жатқандықтан, ақпараттық ағыны көбейді. Мұғалім қай пәннен сабақ бермесін, ол баланы өмірдің әр саласына қатысты кез келген сұрағына жауап беруге даяр болуы керек.

Әр мұғалімнің педогогикалық ойлау қабілеті ғылыми түрде қалыптасуы тиіс. Психологиялық басты заңдылық «Адам өзінің шығармашылық өзгерушілік қызметі арқылы адамдармен қарым – қатынас жасайды және жеке ойлау қабілеті зор жеке тұлға болып қалыптасады» дейді. Көп білу үшін көп оқу, тоқу керек «Интернет» жүйесін меңгеру қажеттігі туындайды.

Үшіншіден, міндетті орта білім беру, стандартты оқулықтарды пайдалану, ақпараттардың көбеюі, т.т. Мұғалімнің білім берудегі жетекші ролін жойды. Енді білім негіздерін өз бетінше оқып үйренуге оқушыны баулу міндеті тұр. Өзінің оқушысын өз бетінше білім алуға үйретпеген мұғалім қазір түпкі нәтижеге қол жеткізе алмайды. Жан – жақты даму үшін осы салада мұғалім ғана көмектесе алады.

Төртіншіден, мұғалім ұйымдастырушылық, құрылымдылық, бейімділік сараптамалық қабілеттер мен қатар өз бойындағы педагогикалық жағдаяттарды, дәйектерді, құбылыстарды талдай білуі және солардың пайда болуының себеп – салдарын анықтай білуге де бейім болуы шарт. Соның негізінде күрделі жағдайларда шешім таба алатын дәрежеге жету мүмкін.

Бесіншіден, мұғалімнің адамгершілік, саяси идеялық ұстанымы жұмысында көрініс тауып, ол ұстанымда бала тәрбиесіне негіз етіп алуы шарт. Қысқасы, бала ықпал ету объектісі емес ынтымақтаса қызмет ететеін тұлғаға айналуы қажет.

Шихиева Бибигуль Тулеуовна
Атырау қаласы
№13 Балапан бөбек жай - балабақшасы
тәрбиеші

«Көбелек және инелік»

Ересек топ "Жұлдыз " тобы.

Білім беру саласы: «Әлеумет»

Ұйымдастырылған оқу қызметінің түрі: «Қоршаған ортамен таныстыру».

Мақсаты: Көбелек және инелікпен таныстыру, олардың айырмашылығын байқап айтып беруге үйрету, сөздік қорын дамыту. Көбелек пен инеліктің қалай пайда болатындығын (жұмыртқа, дернәсіл, қуыршақ) түсіндіру және санауға, түстерді ажырта білуге, аз-көп ұғымдарымен таныстыру.

Д/м: Жұмбақтарды шешу арқылы балалардың ойлау қабілетін дамыту. Құммен, түрлі-түсті манка жармасымен сурет салу арқылы.

Көрнекіліктер: балалардың қол маторикасын дамыту.

Т/м: Жәндіктерге қамқорлықпен қарап, қорғауға тәрбиелеу.

Көбелек және инелік суреттері, көбелектің даму туралы бейне ролик, құм терапиясы, түрлі-түсті манка жармасы, киіз матадан қиылған көбелек және инеліктің бейнелері.

Билингвальды компонент: Көбелек-бабочка, инелік-стрекоза.

Іс-әрекет кезеңдері	Тәрбиешінің іс-әрекеті	Балалардың іс-әрекеті
<p>Мотивациялық - қозғаушылық</p>	<p>Шаттық шеңбері: Арайлап атқан таңға сәлем! Жылуын шашқан күнге сәлем! Жайнап өскен бізге сәлем! Білім беріп тәрбиелеген, Апайларым сіздерге сәлем!</p>	<p>Балалар шаттық шеңберіне тұрып өлең жолдарын кимыл-қозғалыс пен айтады.</p>
	<p>Сұрақ-жауап: Балалар көктем мезгілінде қандай өзгерістер болады? Қар еріп болған соң, ең бірінші қандай гүл гүлдейді? Көктемде нелер оянып, жер бетіне шығады? Балаларға жәндіктер туралы тақпақ айтып берулерін ұсыну. Жұмбақтарды жасыру: Гүл үстінде әдемі, Екі жапырақ биледі. Жұлып алайын деп едім Ұстатпай ұшып кетті. Төрт қанаты бар, Инедей денесі бар, Үлкен бақырайған көздері бар Бұл не екенін кім табар? Жарайсыңдар балалар! Олай болса бүгін біз көбелек және инелікпен танысамыз.</p>	<p>- Қар еріп күн жылынады, жер бетіне шөптер шығады. - Бәйшешек. - Құмырсқа, ара, шыбын, көбелек, инелік, қоңыз.</p> <p>Балалар жұмбақтың жауабын табады. Көбелек. Инелік. Балалар суретті</p>

	<p>(Балалардың назарын суреттерге аудару) Балалар мына гүлдің үстінде қонып отырған қандай жәндік? Өзі сондай әдемі екен. Балалар көбелек туралы білгілерің келе ме? (көбелек туралы және көбелектің дамуы туралы) көңілдерін аудару. Сергіту сәті Дос болайық көбелек, Жайнап тұрған бақшамда. Гүлдерімді тере кет, Жаңбыр жаушы себелеп. Тақияның астына, Тығла ғой көбелек Инеліктің суретін көрсету арқылы дене мүшелерін және көбею жолдарын түсіндіру. Билингвальды компонент: көбелек-бабочка, инелік-</p>	<p>тамашалайды. Көбелек. Иә. Балалар сергіту сәтін өлең мазмұнына сәйкес қимыл-қозғалыстарымен жасайды. Суретті тамашалап, түсіндірмені мұқият тыңдайды. Қайталайды: көбелек-бабочка,</p>
	<p>стрекоза. «Фигуралармен лабиринт». Ойын Мақсаты: Балаларға фигуралармен лабиринт салынған парақтарды таратып. Пішіндерді сызу арқылы гүлдерге өз ұяларынан сызу арқылы жеткізу. «Жәндіктерді жинау ойыны» Мақсаты: Балалар қалташаға жәндіктерді дұрыс орналастыру.</p>	<p>инелік-стрекоза</p>
<p>Рефлексиялық түзетушілік</p>	<p>Балаларға «Көңілді доп» ойыны арқылы сұрақтарды қоя отырып ашық оқу қызметін қорытындылау. Оқу қызметіне белсене қатысқан балаларды күліп тұрған жұлдызшамен мадақтау, мақтау.</p>	<p>Балалар көңілді доп ойыны арқылы сұрақтарға жауап береді.</p>

Күтілетін нәтиже:

Біледі: Көбелек және инелік туралы жалпы мағлұмат алды.

Меңгереді: Түстерді ажыратуды, санауды, аз көп ұғымдарын.

Жасайды: Манка жармасымен, құммен сурет салуды.

Омаш Әсел Қайыркенқызы
Нұр-Сұлтан қаласы
«ОКЖ» КММ №10 көпшілік кітапхананың
аға кітапханашысы

«Ахмет Байтұрсынов – ұлттың ұлы ұстазы»

Ахмет Байтұрсынов – қазақ халқының әлеуметтік өмірі мен мәдениетіне аянбай адал қызмет еткен ірі қайраткер, үлкен талант иесі, тарихта орны айрықша зор тұлға. Ол 1905 жылы педагогикалық училищені бітірген соң, еліміздің әртүрлі облыстарынан мектептер ашып, ұстаздық қызмет етті, жатпай-тұрмай еңбек етіп, қайткенде қазақ халқының көзін ашуға, санасын оятуға барын салды. Қазақ халқының алдыңғы елдердің қатарында болуы үшін ең алдымен оқу-ағарту ісін аяғына қою керек екендігін түсінген Ахмет Байтұрсынұлының оқу-ағарту идеясы, оның қоғамдық қызметінің арқауы, азаматтық борышының негізі болып табылды. Бір сөзбен айтқанда, ол өзінің барлық саналы ғұмырын қазақ қоғамында білім мен ғылымның дамуына, ағартушылық ісіне арнады.

Бүгінде, аталмыш тұлғаның айтулы мерейтойы ЮНЕСКО көлемінде тойланып, Қазақстан бойынша ұлт-ұстазының тағбылымы мол ғұмырын дәріптеу мақсатында түрлі іс-шаралар өткізілуде. Осы орайда Нұр-Сұлтан қаласы әкімдігінің «Орталықтандырылған кітапханалар жүйесінің» №10 көпшілік кітапханасы да Тілдер мерекесі, «Бір ел – бір кітап» республикалық акция аясында биылғы мерейтой иесі Ахмет Байтұрсыновтың 150 жылдығына орай «Ахмет Байтұрсынов – ұлттың ұлы ұстазы» атты әдеби сағаты ұйымдастырып, Алаш ардақтысының бай мұрасын дәріптеуде жас буын оқырмандар мысалдарынан қойылым қойып, Ахмет өмірінен шағын ғана эпизотты қойылым арқылы біраз өміріне шолу жасалды.

Әдеби сағат барысында Тіл мерекесінің 5 қыркүйек болып белгіленуінің де өзіндік себебі сөзге тиек етілді. Бұл күн – «Ұлттың сақталуына да жоғалуына да себеп болатын нәрсенің қуаттысы - тіл» деп ұлағатты сөз қалдырған, қазақ халқының тағдыры, тілі үшін күрескен Алаш арысы, Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлының туған күні.

«Біз еліміздің, тіліміздің болашағын ойласақ, Ахмет Байтұрсынұлы бағытын ұстануға тиіспіз. Өйткені тіл тағдыры – бүкіл мемлекеттің тағдыры». Бүгінгі әдеби сағатымыздың мақсаты – Байтұрсынов танымы арқылы жастардың ой-өрісін кеңейту.

Қорытындылай келгенде, Ахмет Байтұрсынұлының есімі тарихта қазақ тіл білімі мен әдебиетінің және қазақ журналистикасының негізін қалаушы ретінде, сондай-ақ, қазақ жазуының реформаторы, алғашқы ұлттық әліппенің авторы, ақын, аудармашы, педагог, ағартушы ғалым, қазақ руханияты тарихындағы аса ірі тұлға, мемлекет және қоғам

қайраткері ретінде мәңгі қалмақ. Бүгінде, ұлт зиялыларымыздың елдің ұйытқысы бола білген ерең еңбегін үлгі ету – жастар біздің міндетіміз.

Алматы облысы, Талғар қаласы,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы
№7 жалпы білім беретін лицей орта мектебі
Кожанова Лаура Ерлановна,
бастауыш сынып мұғалімі,
Нурдаулет Альмира Алмасқызы,
3 “Ә” сынып оқушысы

Талғар өлкесіндегі дәрілік өсімдіктердің түрлері және олардың пайдасы

Мыңдаған жылдар бойы адамзат әртүрлі аурулармен күресуге дәрілік өсімдіктерді пайдаланды. Әрине, ол әр елде әрқалай, әртүрлі дәрежеде пайдаланылды. Мысалы, қазақ халқы ерте кезде-ақ алуан түрлі жемістерді, өсімдік тамырларын, түрлі-түрлі шөптердің қасиеті арқылы әртүрлі аурудың емін тапқан. Дәстүрлі дінімізді қарайтын болсақ, Пайғамбарымыздың (с.а.с) хадистерінен бірнеше өсімдіктер атауларын кездестіреміз. Сондай-ақ, Алла елшісі (с.а.с) өзі ұнатқан жеміс-жидектер мен көкөністердің адам ағзасына пайдаларын баян етіп кеткен.

Қазақстанның өсімдік әлемі әр түрлі пайдалы өсімдіктерге бай, оның ішінде дәрілік өсімдіктердің алатын орны ерекше. Дәрілік препараттардың 40 пайызынан астамы дәрілік өсімдіктерден жасалған. Емдік өсімдіктердің біразы Талғар өңірінде де көптеп кездеседі.

Талғар ауданы Алматы облысының оңтүстігінде, Алматы қаласының шығысында орналасқан. Өзінің керемет табиғатымен де талай туристтерді тарта білетін аймақта дәрілік өсімдіктердің де көптеген түрлері өсетінін бірі білсе, бірі біле бермейді.

Дәрілік өсімдіктер дегеніміз – медицинада әртүрлі ауруларды емдеу және олардың алдын алу мақсатында қолданылатын өсімдіктер. Дәрілік өсімдіктерден керекті дәрі алумен қатар құрамында әр түрлі дәрумендер бар. Мысалы: ақуыз, май, соның ішінде эфир майы болуына байланысты оларды тағамдыққа және басқа да халық қажетіне пайдаланады. Бұлардың ішінен көбіне шөп түрлерін тағамдыққа пайдалану жағы басым.

Әдетте өсімдіктердің осындай заттар көп жиналған бөліктері дәрі ретінде қолданылады [1].

Дәрілік өсімдіктер кептірілген шөп, тұнба, қайнатынды, шай, ұнтақ және тағы басқа түрінде қолданады. Дәрілерді дайындау үшін шикізат ретінде пайдаланатын дәрілік өсімдіктер бөлек іріктеледі. Дәріні көбінесе жабайы өсімдіктерден алады. Көптеген өсімдіктердің емдік қасиеттері бар. Оларды дәрілік өсімдіктер дейді. Осы заманғы кейбір ең таңдаулы дәрілер жабайы шөптерден жасалған [2].

Соған қарамастан адамдар пайдаланып жүрген дәрілік шөптердің бәрі бірдей медициналық тұрғыдан өз бағасын алған жоқ, ал ондай шөп қолында барлар көбіне оны қате пайдаланады. Сол үшін де өз өлкемізде өсетін шөптерді зерттеуге, олардың түрлерін анықтауға көңіл бөлдік. Біздің өлкемізде өсетін өсімдіктердің бірнеше түрін атап өтуге болады: итмұрын, бақбақ, түймедақ, түйежапырақ, жолжелкен, шайқурай, қалақай, жалбыз, итошаған және т.б.

Түймедақ – биіктігі 35-40 см-ге жететін бір жылдық шөптесін өсімдік, тамыры нәзік болады. Түймедақ өте пайдалы өсімдіктердің бірі, себебі оның гүлінде адам ағзасына оң әсерін беретін эфир майы бар. Сонымен қатар, өсімдіктің құрамындағы флавоноидтар бактерияларды жойып, аурудың асқынуына қарсы тұруға ықпал етеді және құрамындағы пайдалы майлы қышқылдар зат алмасуды реттеп, тәбетті ашады, ағзаға зиянды токсиндер мен шлактарды бөліп шығарады.

Түймедақ гүлін іш кебу, іш өту, іштің түйіліп ауруында, асқазан жарасында және ас қорытудың бұзылуында көп қолданады. Сонымен қатар, оның тұнбасымен тұмауды, баспаны емдеп жазуға болады және дене қызуын түсіретін де қасиеті бар. Түймедақ жүйке жүйені тыныштандыратын ең таптырмас емдік шөптердің бірі. Ұйқыға жатар алдын түймедақтан демделген бір шыны шайдың өзі шаршауды басып, тыныш ұйықтауға ықпал етеді.

Бұл өсімдік бүгінде косметикалық зат ретінде кеңінен қолданысқа ие. Ол бет терісінің қызаруын басып, ондағы бөртпелерді кетіруге және майлы беттерді тазалауға көмектесе алады. Түймедақ гүлдерінің тұнбасымен компресс жасау арқылы көздің шаршауын басып, қызарғанын емдейді. Өсімдіктің шашымызға да тигізер пайдасы көп. Мәселен, шашты тазалап сусабынмен жуып болғаннан кейін, гүлдің тұнбасымен шашыңызды шаятын болсаңыз, сусабынның құрамындағы зиянды химиялық заттардың залалын ауыздықтап, шашты қатайтып әрі нәрлендіреді. Сонымен қатар, шашқа табиғи жылтырлық сыйлап, жібектей жұмсақ етеді. Әсіресе майлы және қайызғағы көп шаштарға осы түймедақ тұнбасы көмектесе алады [4].

Итошаған - күрделі гүлділер тұқымдас, қою жасыл түсті бір жылдық өсімдік. Жапырақтары қарама-қарсы орналасқан. Гүлдері ұсақ, сары түсті, топталып өседі. Жемісі – ұзынша дән. Шілде-тамыз айларында гүлдейді. Қазақстанның барлық аймақтарында үш түрі кездеседі. Ылғалды жерлерде, өзен аңғарларында өседі.

Итошаған шөбінің құрамында илік заттар, шырыш, эфир майы мен ащы заттар, каротин мен С дәрумені бар. Емдік мақсатқа өсімдік шөбін, жапырақтары мен тамырын пайдаланады. Шөбі мен жапырақтарын алғашқы гүлдеу кезеңінде, ал тамырын күзде жинайды. Итошаған халық медицинасында кеңінен қолданылады. Ол тәбет ашып, ас қорытуды жақсартады, тері аурулары кезінде зат алмасуын қалыпқа келтіреді, тер мен несептің бөлінуін арттырады, қан кетуді тоқтатып, жүйке жүйесін тыныштандырады. Шөбінен жасалған қайнатындысын тәбет ашып, ас қорытуды жақсарту үшін, суық тигенде, жөтелгенде, бауыр ауырғанда ішеді. Ал ұсақталған жапырағын жылан шаққан жерге басады. Ғылыми медицинада итошағанды балалар ауруына, атап айтқанда, әр

түрлі диатездер кезінде қолдануды ұсынады. Ол үшін 2 ас қасық итошаған шөбін жарты литр суға салып, жылы жерге 12 сағат тұндырады, сонан соң жарты стақаннан 3 рет ішеді.

Шайқурай – шайқурай тұқымдасына жататын бір және көпжылдық өсімдіктер. Талғарда шабындықта, қыратты жерлерде, өзен-көл жағалауларында, қиыршық тасты тау баурайында және орман шетінде өсетін бірнеше түрі бар. Жемісінің құрамында эфир майы, церилді спирт, каротин, С витамині, никотин қышқылы және гиперицин бояғыш заты бар.

Дәрілік мақсатқа өсімдіктің жер үстіндегі бөлігін пайдаланады. Шайқурайды тыныс органдары ауруларына, бауырға тас байланғанда, іш өткенде, қуықтың қызметі бұзылғанда, ірінді ісіктерге, жараға, шиканға қарсы пайдаланады. Халық медицинасында шайқурайды қан тоқтату, қарын ауруларын, қан аралас іш өтуді емдеу үшін қолданады. Шайқурайдан шай қайнатып ішеді, ол жүйкені тыныштандырады және кейбір түрлерін бальзам алуға пайдаланады.

Жалбыз – ерінгүлділер тұқымдасына жататын көп жылдық тамырсабақты өсімдік. Жапырағында ментол бар. Одан жасалатын дәрілер жүрек айнығанда, құсқанда, жұмсақ еттер тырысқанда тыныштандыру және дененің құрыстанғанын жазу үшін, өт айдайтын, қатты аурудың бетін қайыратын дәрі ретінде беріледі. Одан бөлек жағымды иіс беретін әрі антисептикалық зат ретінде ауыз шаятын сұйық дәрілер, тіс тазалағыш ұнтақтар мен пасталардың құрамына қосылады, түрлі дәрілердің иісін келтіру үшін қолданылады [3].

Қазіргі көптеген замандастарымыздың санасында дәрілік өсімдіктер бұрынғы заманның қалдығы деген түсінік бар. Біздің электроника мен автоматика, ЭЕМ мен компьютерлер ғасыры кептірілген шөптердің шоқтарымен нашар үйлесетін секілді. Синтетикалық химияның жетістіктері, ондаған, жүздеген мың жаңа, ешқашан табиғатта болмаған органикалық қосылыстарды алу мүмкіндігі химиялық синтездің құдіретіне сендіреді. Әр түрлі аурулардан құтқаратын жаңа дәрілердің жедел алынуына сенімділік пайда болады. Мұндай көзқарас қазір де бар, бірақ ол әсіресе 15-20 жылдар бұрын кең таралған еді.

Дәрілік өсімдіктердің бөлігі оларды арнайы өсіріп механикалық тәсілмен жинайтын ауылдардан алынады. Алайда қазіргі дейін дайындалатын шикізаттың барлық массасының 50%-ы жабайы өсетін өсімдіктерден жиналады. Көптеген өсімдіктерді мәдени жағдайға енгізу өте қиын [4].

Дәрі жасау әдісін жазып алу оңай жұмыс, бұл кезде әдістер бір тектес, бірақ, кейде ырымдаушылыққа, пайымдаушылыққа байланысты күрделіленіп кетеді. Міндетті түрде барлық сатыларын қалдырмай, мағынасыз көрінсе де, жазып алуымыз тиіс. Өсімдіктің белгілі бір түрімен емделетін ауруды анықтау күрделі шаруа. Ғылыми медицинада белгілі аурулар түрлерін, халық медицинасы біле бермейді. Мәлімет жинаушы өсімдік, ол әлі мәлімет емес. Егер бұл өсімдік бір ауруды емдейді деп бірнеше адам және маңыздысы бір – бірін танымайтын, әр жерден болса, бұл өсімдікке көңіл бөлуге болады.

Біздің зерттеуімізге негіз болған өлкеміздегі емдік өсімдіктер жайлы мәліметтерді әртүрлі медициналық әдебиеттерден, ғаламтор беттерінен, өлкеміздегі үлкен кісілермен жүргізілген сұхбаттардан алдық.

“Қазіргі таңда адамдардың ауырған кезде ең алғаш пайдаланатын дәрісі қандай?” деген тақырыпта сауалнама жүргіздік. Сауалнамаға қатысушылардың 81%-ы дәріханадан дайын дәрі пайдалатынын көрсетті. “Дәрілік шөптердің пайдасы жайлы білесіз бе?” деген сұраққа орта жастағы адамдардың 60%-ы нақты жауап беруге қиналды.

Зерттеуіміздің негізгі мақсаты осы негізде айқындала түсті. Өлкеміздегі, еліміздегі емдік, дәрілік өсімдіктерді тереңірек зерттеп, олардан әртүрлі дәрі жасау, әртүрлі косметология өнімдеріне қолдана білуге жол ашу - өзекті тақырыптардың бірі. Әрбір дәрілік өсімдік мұқият зерттеліп, олардан әртүрлі тұнбалар жасалса, бет күтіміне арналған маскалар жасалса және осы тақырыпта көбірек зерттеу жүргізілсе дейміз. Дәрілік өсімдіктерді емдік мақсатта қолданып, өңір тұрғындарының денсаулығын нығайту керек. Пайдалы әрі қолжетімді бағада отандық дәрілер мен косметология өнімдері көбейсе нұр үстіне нұр болар еді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1 Көкенов М. К., Әдекенов С. М. т. б Қазақстанның дәрілік өсімдіктері және оның қолданылуы. Алматы «Ғылым» баспасы, 1998 ж.

2 Сәтімбеков Р. Биология: Жалпы білім беретін мектептің қоғамдық гуманитарлық бағытындағы 11-сыныбына арналған оқулық. Алматы «Мектеп баспасы, 2007 ж.

3 Қазақстанның дәрілік өсімдіктері. Іскендіров Әбіш. Алматы "Қазақстан" 1982, 188 бет.

4 <https://ulagat.com/2020/09/28>

Қалтайбекова Қымбат Манаповна

Алматы қаласы
№198 жалпы білім беретін мектептің
бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын арттыру

Ұстаз- бұл тек тәрбиеші ғана емес, сонымен бірге дос, біздің қоғамымыздағы білікті тұлғаны биікке көтеретін адам. Білімдар адам заманның, қоғамның дамуына, өзгеруіне өз үлесін қосады. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше жан-жақты сауатты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік және көптеген адами қабілеттің қалыптасуына игі әсерін тигізеді. Өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Қоғамның өзгеруімен байланысты білім беру әдістері де білім көлемі де үнемі өзгеріп отырады.

Бастауыш мектеп - баланы оқуға үйрету мен тәрбиелеу, оның тұлға ретінде өзін-өзі ашуға, жалпы дамуының қалыптасуына жағдай жасайтын негізгі сатысы. Мектептегі кез-келген жаңарулар бастауыш сыныптан бастау алады. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімдеріне қойылатын талап пен жауапкершілік те салмақты болмақ. Баланың кейінгі және болашақтағы білімі бастауыш буындағы білімнің сапалылығына тікелей байланысты. Кіші мектеп жасындағы оқушының негізгі ерекшелігі - білімді қызығушылықпен алуы. Ол үшін оқу үрдісін бала талпынатындай және қызығатындай ұйымдастыру қажет. Мұғалім қандай да бір бағдарламаны, оқыту құралдарын, әдіс-

тәсілдерді пайдаланып, оқушыларды біліммен қаруландырады. Бұлар - оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, терең ойлай білуін, теориялық негіздерін, эстетикалық көзқарастарын пайымдауын, баға беруін, танымдық белсенділігін дамытуға бағыттайды. Тұлға күзиреттілігін дамыту үшін, яғни бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын арттыруда жаңа инновациялық әдіс – тәсілдердің ең тиімдісін пайдалану жоғарғы нәтиже беретіндігі сөзсіз. Осы орайда «Оқу мен жазу арқылы сыни ойлауды дамыту» жобасының маңызы зор. Сын тұрғысынан ойлау – сынау емес, шындалған ойлау. Бұл деңгейдегі ойлау тек ересек адамдарға, жоғары сынып оқушыларына ғана тән деп ойлау аса дұрыс түсінік емес. Жас балалардың да бұл жұмысты дұрыс ұйымдастырған жағдайда өз даму деңгейіне сәйкес ойы шындалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз. Сабақтарда дәстүрлі әдістерді қолдануда оқушылықтардың сабаққа қызығушылығы төмен болса «Оқу мен жазу арқылы сыни ойлауды дамыту» жобасының стратегияларын пайдалануда белсенділіктері артады. Сыни тұрғысынан ойлау әдіс-тәсілдері арқылы оқушылардың оқу сауаттылықтарын дамытуда оқушылардың өздігімен білім алуына, білімді іздеуге, құрастыра алуына қол жеткізуге болады. Білімнің болашақта пайдаға асуы, қажетке жаратуын қалыптастырады. Көп ақпаратты талдай, жинақтай отырып, ішінен қажеттісін алуға үйретеді. Мысалы: бастауыш сыныптағы әдебиеттік оқу сабағы оқушыларды әдебиет әлеміне даярлайтын, сөз өнеріне баулитын алғашқы баспалдақ. Ондағы шығармаларды тек оқытып, жаттатып, мазмұнын игертіп қана қоймай, түрлі әдіс тәсілдер арқылы олардың ой-өрісін арттыратын, қиялын, тілін дамытатын тапсырмалар беріледі. Сонымен сыни ойлау философиясындағы басты мақсат: Оқушы қандай да болмасын ақпаратты өздігінше игеріп, өз өміріне жарата алатын әмбебап тәсілдерді үйрену керек. Білім алу оқушы тұрғысынан белсенді процесс болуы қажет, тек белсенді түрде жұмыс жасай отырып, ол қандай да болмасын білімді игереді. Сын тұрғысынан ойлау әрбір оқушының терең ойланып, тұжырым жасауға бағыттайды. Өмірде ең керекті білік пен дағды – қоғамда қарым-қатынас құра білу, басқа адамдармен тіл табысу екендігін ескере отырып, әр сабақта оқушы оқытудың басқа да қатысушыларымен (оқушылар мен ұстаздар) араласып коммуникативтік қарым-қатынас процесінің белсенді мүшесіне айналады, әрі ұжымда, қоғамда, әлеуметте қалайша өзара байланыс құру мәселесі төңірегінде ойланады. Сын тұрғысынан ойлау бағдарламасы қызығушылықты ояту, мағынаны тану, ой толғаныс кезеңдерінен түзіледі. Үйрену процесі бұрынғы білетінімен жаңа білімді ұштастырудан тұрады. Үйренуші жаңа ұғымдарды, түсініктерді өзінің бұрынғы білімін жаңа ақпаратпен толықтырады, кеңейте түседі. Сондықтан да сабақта қарастырғалы тұрған мәселе жайлы оқушы не біледі, не айта алатындығын анықтаудан басталады. Осы арқылы ойды ояту ми қыртысына тітіркендіргіш арқылы жүзеге асады. Қызығушылықты оятудың екінші мақсаты – үйренушінің белсенділігін арттыру. Оқушы өз білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, көршісімен бөліседі, тобында талқылайды, яғни, айту, бөлісу, ортаға салу арқылы оның ойы ашылады, тазарады.

Қорыта айтқанда, «Қыран – түлегіне қайтпас қанат сыйлайды, ұстаз – шәкіртіне талмайтын талап сыйлайды»,- деген даналық сөзіндей, ұстаз қай кезде де мектептің

жүрегі, қоғамның тірегі. Қоғам тұлғаны қаншылықты жетілдірсе, жетілген тұлға қоғамды соншалықты дәрежеде дамытады. Сондықтан тұлғаны қалыптастыруда жоғарыда атап өткен бабалар сөзін басты ұрандай ұстансақ артық болмас. Өйткені болашақ тізгінін ұстайтын ұрпақтың оқу сауаттылығының жоғары болуын біз назарда ұстауымыз керек дегім келеді.

Давлетбаева Минара Метербаяевна

Алматы қаласы

№198 жалпы білім беретін мектептің

бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін арттыру

Мектеп – бала өміріндегі ең бір қызыққа толы әрі өмірінің іргетасы қаланатын орын. Отбасындағы тәрбиені қалыптастырып мектептен жаңа әлемге қадам басады. Қоршаған ортаның қыр-сырына қанық болып, әртүрлі бояулардың мағынасын ұғынады. Жаңа сөздер мен сөйлемдер құрап үйренеді. Музыканың ноталарын жазып, ән сөздерін жаттайды. Осылай оның қабілеттерін ашу басталады.

Бастауыш сынып баласы – жаңа қауызын ашқан гүл сияқты. Оған уақытылы күтім жасау отбасынан бөлек мұғалімнің бойындағы басты міндет. Алдымен мектеп ішіндегі жағымды орта қалыптастыру, балалармен ортақ әңгімелерді құрауға үйрету, бейнелеу өнері, музыка өнері сырларының құпияларына саяхат жасату, барлық сабақтарды көңілді де қызықты өткізу осының барлығы баланың шығармашылық өсуіне ықпал етеді.

Осы жерде бірінші зер қоятын дүние – бала психологиясы. Бастауыш сынып – мектеп жылдарының алғашқы баспалдағы. Бұл кезеңде оқушыға барлығы қызықты немесе мүлде қызық емес болуы мүмкін. Оған ықпал ететін факторлар:

Сынып атмосферасы;

Мұғалім;

Сыныптастары;

Әртүрлі байқаулар;

Жоғарыда айтып кеткен факторлардың екі ұшы бар. Бірі қызығушылық арттыратын болса екіншісі қорқыныш тудырады. Мектептің атмосферасы ашық, жарық түстермен безендірілген болса баланың көңіл-күйіне әсер етеді. Ондай ортада бала өзін жайлы әрі қауіпсіз сезінеді. Осы орайда оқушыға берілген тапсырмаларды нақты әрі тез, түйінді жауап беруіне шығармашылықтың пайдасы өте мол.

Шығармашылық жұмыстар тек балаға тапсырма ретінде ғана емес сабақ уақытынан тыс кездерде де істеуге үйрету үшін ең алдымен қызығушылық тудыра білу аса маңызды.

Кейде шығармашылық қабілет кітаптар мен ертегі оқудан, шағын мәтіндер жазудан да дамиды. Бұл ең алдымен бала қиялын еркін самғауға үйретеді. Сөз құдіретін қиялында еркін тудырып соны қағаз бетіне түсіру мидың ауыр жұмысы болғандықтан оған ұзақ уақыт кетеді. Бала бірден жазуға жақын болмайды. Оған шығармашылық еркіндік пен еңбек керек. Оны баулушы мұғалім болғанда демеуші ата-ана.

Баланың шығармашылық іс-әрекеттерін, ұлттық мәдениет пен рухани құндылықтарын тәрбиелеу ана тілі арқылы жүзеге асады. Осы пәннің маңызы туралы Ж.Аймауытов былай дейді: «Оқытатын пәндердің бәріне бірдей керекті, бәрін қаусырып, орап алатын пән - ана тілі екені даусыз. Ана тілін жақсы меңгеріп алмай, өзге пәндерді түсіну мүмкін емес. Ана тілін үйрену – сөздерді жаттау, олардың жүйесін, өзгеру заңдарын білу ғана емес, тіл үйренумен қатар, бала тілдің сансыз көп ұғымдарын, ойларын, сезімдерін, сұлу үлгілерін ойлау жүйесін, ой пәлсафасын да меңгереді». Ал ана тілін оқыту арқылы шығармашылық іс - әрекетті қалыптастыру дегеніміз - өмір шындығында өзін-өзі тануға ұмтылу, іздену. Осыған орай В.В.Давыдов: «Бастауыш мектепте шығармашылық қабілеттіліктерді оқу әрекетінде көрінеді, даму өнімі - оқуға құштарлық, ынталылық» - дейді. Ал шығармашылық қабілет әр баланың табиғатында болуы мүмкін.

Біздің міндетіміз оқушыға оның бойында көрінбей тұрған мүмкіншіліктерін ашып көрсету. Осы міндеттерді орындауға мұғалімге бірден-бір керегі – дұрыс, тиімді әдіс-тәсілдерді таңдап пайдалану. Бұл жұмысты дұрыс ұйымдастырған жағдайда оқушының өз даму деңгейіне сәйкес ойы шындалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз. Мұғалім оқушының өзін ізденуге жетелейді, ойлауға үйретеді, түрлі іс-әрекетке бағыттайды.

Қорыта айтқанда, баланың қанатын еркін самғауына, өмірдің түрлі бояуларын көруіне, бақытты ғұмыр кешуіне ықпал ететін ол шабыт. Ал шабытты шақыратын шығармашылық. Шығармашылық жұмыстар барлық мамандықтар мен сабақтарда кездеседі. Талапты жас тәрбиелеу озық ойлы оқушы тәрбиелеу ардың ісі.

Серік Әлия Амантайқызы
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Мұғалім-мектептің жүрегі

Ұстаз талантты болса, шәкірт талапты болады. Табандылықты талап ететін менің мамандығымның қиындығынан қызығы көп. Неге десеніз, техника дамыған заманда тұспа-тұс өмір сүріп келеміз. К.Д. Ушинскийдің бір сөзі бар «Мұғалім-өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім» - деген. Мен осы сөзді өз ұстанымыма айналдырып алдым. Азанда жұмысқа қарай аяқ басқанымда, балалардың бойына бірдеңе сіңдіре алсам ғой деп тұрамын. Біз бүгінгі білім беру жүйесінің жүзеге асып жатқандығын өз жұмысымызбен көрсете алуымыз керек. Жаңа технологияны жаттап алу ауыр болғанмен, бізді яғни педагогтарды алдыға ұмтылдыратын өскелең ұрпақтың кез-келген нәрсені үйренуге деген қызығушылығы, қашанда күш-жігер беріп отырады. Ал заманауи маман ретінде менің міндетім- өзіндік идеясы басым шәкірт шығару, оларға тәлім беріп, ары-қарай қанат қағуы үшін қолғанат болу. Мұғалім қандай болуы керек? Менің түсінімдегі Мұғалім-ең үлкен парасат иесі. Аузын ашқанда-ақ мәдениет ошағының мүшесі екені білініп тұруы керек. Ол алдындағы әрбір балаға екінші ана. Себебі, кейбір оқушылар білім берушісінен үйіндегі анасының бойындағы қасиеттерді іздейді. Ал талап қою, қаталдық көрсету қазіргі күні қарым-қатынасқа кері әсер етеді. Сондықтан мейлінше, бұл нәрседен аулақ болатын болсаң, соғұрлым білімгер үшін сүйікті ұстазға айналуың ғажап емес. Баламен сөйлесу үшін оның жасымен, түсінігінде болуың керек. Яғни тіл табысу бізбен сіз ойлағандай өте жеңіл емес. Онымен дос болу, көңілін аулау сияқты амалдарды қолдану арқылы ғана баламен ара-қатынасты нығайтуға болады. Сонымен қатар, кеңшілдікпен мейірім мінездің ең көркемі болып есептеледі. Осы мінезді алдыға тарта отырып, оқушының ойын, көз-қарасын біліп алуға болады. Мен педагогика жолында өзімді қалыптастырғым келеді. Тәжірибеммен бөлісіп, пікір алмасуды парызым деп білемін. Маман ретінде өзіндік идеяларымызды ұсынып, соны жұмысқа жарататын болсақ жоспардың жүзіге асқаны деп ойлаймын. Мұғалімдік-екінің бірі таңдайтын мамандық болғанымен екіншісі бірі істеп кете алмайды. Себебі, білім берушінің бойында ақылмен тапқырлық ғана емес, онымен қоса төзіммен шыдам болуы керек. Тек осы қасиеттерді қанжығаға байлай отырып, үздік білімгерлерді дайындайтын боламыз.

Мынандай керемет халық даналығы бар «ұстаз түлегіне алға бастырар талап сыйлайды»- деген. Расында, біз, тәлім алушыларға түнде ай, күндіз күн сияқты жарықпен жылу берушіміз. Олардың тардай болып кірген жеріне таудай етіп шығаратында осы ұстаздар қауымы. Менің ойымша, кез-келген ұстаз оқушысына бар ынтасымен білім беруі керек. Себебі: «Болашақ жастардың қолында», ал оларды сол жарқын болашақ үшін тәрбиелейтін тағы да біз!

